Talmanus – Ditt liv på nätet

En lektion om personuppgifter och varför de spelar roll

Bild 1 – Ditt liv på nätet

Hur många här har en mobil? Hur många spelar spel online? Har sociala medier? Nästan alla av oss hänger online och det är oftast roligt, praktiskt och bra. Men, som alltid finns det lite saker att tänka på, vad man gör, vad man inte borde göra och vad som är okej.

Bild 2 – Tre saker att ha koll på

Uppgifter om dig på nätet – är uppgifter om dig som kallas för personuppgifter – som namn, adress, en bild

Du bestämmer – du bestämmer själv hur du delar dina uppgifter om dig på nätet

Det finns en lag – GDPR heter lagen som skyddar dig och dina personuppgifter. GDPR skyddar barns uppgifter särskilt mycket.

Bild 3 – Film

Bild 4 – Diskussion, vilka känslor väckte filmen

Exempel på frågor att ställa:

– Varför är det viktigt att vara rädd om sin privata information?

– Varför spelar det roll hur företag och appar hanterar uppgifter om mig?

– Tycker ni det är okej att du bestämmer över din mobil? Hur är det då med de uppgifter som du lämnar på nätet på olika ställen?

– Hur skulle det kännas om andra visste vad du skrev på nätet och i spel?

– Det som händer Oscar i filmen, stämmer det? Ju mer du delar med dig av dina uppgifter, desto mer kan folk se in i ditt rum och privatliv? Hur då?

Bild 5 – Vad är personuppgifter

Nu ska vi prata om vad personuppgifter är och vilka lagar och rättigheter som finns.

Bild 6 – Personuppgifter är information om DIG

Personuppgifter är information som handlar om dig eller som någon kan använda för att ta reda på vem du är. **Det kan vara:** ditt namn, personnummer, adress, mejladress, telefonnummer, surfhistorik, användarnamn, information om vad du har delat eller gillat i sociala medier – men även foton och filmer där man känner igen dig. Vad tror ni Oskar i filmen lämnade ut för information?

Bild 7 – Vad är typiska ställen där du kan dela uppgifter om dig?

Du kan bli ombedd att dela med dig av dina personuppgifter i: Spel, appar, sociala medier, hemsidor. Varför tror ni att spel och appar vill ha uppgifter om dig?

Bild 8 – Vad är GDPR?

Alla har rätt att få sina personuppgifter skyddade. Skolor, sociala medier, appar och andra som använder dina personuppgifter måste följa vissa regler för att skydda dem. Den viktigaste lagen som skyddar dina personuppgifter heter GDPR – General Data Protection Regulation.

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) arbetar för att skydda människors personuppgifter så att de hanteras rätt och inte hamnar i fel händer. Det innebär bland annat att de granskar att företag, myndigheter och organisationer följer reglerna i GDPR. De tar även fram information som ska hjälpa dem att göra rätt.

Bild 9 – Samtycke

Om någon vill använda dina foton eller din information måste de oftast be om lov först. Är du under 13 år måste appar, spel och sociala medier som vill använda dina uppgifter få ett okej från dina föräldrar för att göra det. Skulle Oscar i filmen ha frågat sina föräldrar innan han klickade på ”dela min data”?

Innan du delar bilder på andra, tänk efter om delningen kan vara pinsam eller kränkande för personen som visas på bilden. Om du är osäker – fråga personen! Har du delat en bild som hen inte tycker var okej – lyssna och ta bort bilden direkt.

Bild 10 – Dina uppgifter sparas och kan användas

När du använder appar, spel eller sociala medier sparar företagen som äger de olika plattformarna information om dig. De får bara använda dina uppgifter och lämna ut dem till andra om de har informerat dig om det när du skapade ditt konto.

Bild 11 – 3 rättigheter

Du ska alltid kunna få hjälp av plattformarna att få koll på dina personuppgifter. Du har rättigheter. Här är exempel på rättigheter som du har enligt GDPR.

1. Veta när någon sparar information om dig. Om du till exempel skapar ett konto på Snapchat måste de berätta vad de gör med informationen.

2. Veta vilken information som sparas om dig. Du kan exempelvis be Instagram visa vilka uppgifter de har sparat om dig.

3. Radera information om dig. Exempel: Om du vill ta bort ditt TikTok-konto kan du kräva att din information tas bort.

Du kan fråga en vuxen om det är svårt att förstå hur du kan använda dina rättigheter.

Bild 12 – Säg nej

Om någon vill lägga upp ett foto på dig, måste du eller dina föräldrar oftast ge ett okej först. Ni kan ändra er senare. Du kan även säga nej till dina föräldrar och andra vuxna, om du inte vill att de ska dela en bild, film eller information om dig.

Bild 13 – ”Ja / Nej” eller ”4 hörn”

Exempel på frågor att ställa till övningen ”Ja/Nej”:

- Har du lämnat ut uppgifter om dig på nätet någon gång?
- Har någon delat information om dig på nätet, som du inte ville?
- Tror du att skolan har personlig information om dig?
- Har du ett lösenord till en app eller spel?
- Brukar dina föräldrar fråga dig innan de delar en bild på dig i sociala kanaler?

Exempel på frågor att ställa till övningen ”Hörnen”:

- Har du lämnat ut uppgifter om dig på nätet någon gång? JA- och NEJ-hörn
- Har någon delat information om dig på nätet, som du inte ville? JA- och NEJ-hörn
- Vad tror ni skolan har för information om dig? NAMN-, ÅLDER-, SKONUMMER-, FAVORIT-MAT-hörn
- Har du ett lösenord till en app eller spel? JA- och NEJ-hörn
- Hur många tecken består ditt lösenord av? 6, 8, 12, 24-tecken-hörn

Bild 14 – Tre saker ni kommer ihåg?

Be klassen nämna några saker de kommer ihåg från del 1.

Bild 15 – Film

Bild 16 – Diskussion

Fråga vem av Meja & Sara eleverna känner igen sig i? Vem vill de vara? Vad händer om man bara är Sara? Är Meja för försiktig, kan man vara för försiktig? Varför är det viktigt att ha ett bra lösenord?

Bild 17 – Vad kan gå fel?

Nu ska vi prata om vad som kan hända om någon har använt ditt konto, delat en bild eller film mot din vilja eller om dina personuppgifter har läckt. Vi ska också prata om hur du kan skydda uppgifter om dig.

Bild 18 – Vad kan jag göra om någon hackat mitt konto och mina personuppgifter läckt?

1. Berätta för en vuxen som du litar på.
2. Läsa informationen från företaget eller organisationen – de måste berätta vad du kan göra.
3. Vara försiktig med mejl, sms eller samtal från okända – har dina uppgifter läckt ökar risken att någon försöker lura dig
4. Byta lösenord direkt.

Bild 19 – Vad kan jag göra om någon delat en bild eller film av mig?

Är det okej att göra som Sara och dela en bild på Kerim? Det är nästan aldrig okej att sprida bilder eller filmer mot någons vilja. Även om du har tagit bilderna eller filmerna själv. Och även om personen först gått med på det.

Bild 20 – Så kan du få en bild borttagen

Om Kerim vill att Sara tar bort bilden på honom, kan han göra det här. Börja med att be personen som delade bilden att ta bort den. Om personen ändå inte tar bort den, kontakta sajten eller appen där den delades och be dem ta bort den. Prata med en vuxen som kan hjälpa dig!

Bild 21 – Lösenord

Ett lösenord är lika värdefullt som nyckeln till ditt hem. Använd olika lösenord på olika konton. Helst ett lösenord på minst 15 tecken som blandar bokstäver, siffror och specialtecken. Tror ni det är lätt att hacka ett konto hos någon som heter Sara och har lösenordet ”Sara123”?

Bild 22 – Platsdelning

Kolla inställningarna i dina appar om platsdelning är på. Välj vem som kan se din plats. Stäng av platsdelning när den inte behövs.

Bild 23 – Tre saker ni kommer ihåg?

Be klassen nämna några saker de kommer ihåg om del 2.

Bild 24 – Quiz

Nu är det dags för ett quiz,
7 frågor om vad vi precis har pratat om.

Bild 25 – Vilket av följande är inte en personuppgift

Rätt svar: C – Din katts namn

Bild 26 – Finns det risker med att uppgifter sprids om dig på nätet

Rätt svar: B – Ja, om fel människor får tag på uppgifterna kan de t.ex. låtsas vara jag eller sprida saker jag inte vill visa.

Bild 27 – Hur kan Sara i filmen skapa ett bättre lösenord?

Rätt svar: B – Använda minst 15 tecken. Det är bra att blanda bokstäver, siffror och specialtecken.

Bild 28 – Borde Sara fråga Kerim innan hon delar en bild på honom?

Rätt svar: A – Ja

Bild 29 – Vad är ett bra sätt att få en bild borttagen?

Rätt svar: A – Be personen ta bort den. Men du kan även prata med en vuxen och be om hjälp.

Bild 30 – Vad händer när Oscar i filmen klickar på ”Dela min data”?

Rätt svar: C – Han ger okej att dela uppgifter om sig.

Bild 31 – Vad är GDPR för bra grej?

Rätt svar: B – Lagen som skyddar dina personuppgifter.

Bild 32 – Du bestämmer över din information

Bild 33 – IMY

Om du och dina föräldrar vill ta reda på mer, så finns det information på Integritetsskyddsmyndighetens webbplats, imy.se/ung